

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Louekari, Ville

Title: Cahiers pour l'analyse : antihumanismi teoriassa ja käytännössä

Year: 2019

Version: Published version

Copyright: © 2019 Tutkijaliitto

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Louekari, V. (2019). Cahiers pour l'analyse : antihumanismi teoriassa ja käytännössä. *Tiede ja edistys*, 44(4), 341-348. <https://doi.org/10.51809/te.109632>

VILLE LOUEKARI

CAHIERS POUR L'ANALYSE – ANTIHUMANISMI TEORIASSA JA KÄYTÄNNÖSSÄ

Cahiers pour l'Analyse (jatkossa *Cahiers*) oli Ranskassa 1966–1969 julkaistu filosofian aikakauslehti, jonka ilmestyminen sattui yhteen strukturalismin huippuvuosien kanssa. Lehden kirjoitti Ranskan tunnetuimpia ajatteli-joita, kuten Louis Althusser, Jacques Derrida, Michel Foucault ja Luce Irigaray. Lehden toimituskuntaan kuului nuoria filosofianopiskelijoita École Normale Supérieuresta, kuten Alain Badiou, Jacques-Alain Miller ja Jean-Claude Milner. *Cahiersin* sivuilla kehitellyistä teorioista tuli vuosiksi hegemonisia Ranskan filosofian laitoksilla. Vaikka lehden toimituskunnasta harva allekirjoitti sen toimituksellista linjaa enää 1970-luvulle tultaessa (merkittävänä poikkeuksena Alain Badiou), siinä julkaistut teesit humanismista ja tieteestä toimivat pitkään vedenjakajina koulukuntien välillä.

Lontoon Kingstonin yliopistossa toimiva, poliittista ja ranskalaista filosofiaa tutkiva Peter Hallward ja ranskalaisen filosofian historian tutkija Knox Peden ovat tehneet arvokkaan työn *Cahiersin* historian kirjoittamiseksi ja sen tuomiseksi erityisesti anglo-amerikkalaisen yleisen tietoisuuteen. *Cahiers* oli jo pitkälti unohdettu, kunnes 2006 Kingstonin yliopiston Centre for Research in Modern European Philosophy (CRMEP) aloitti projektin lehden artikkelien digitoimiseksi ja kääntämiseksi. Vuonna 2011 osana projektia julkaistiin kaksiosainen teos *Concept & Form*, joka sisältää käännöksiä, uusia artikkeleja lehden teemoista

sekä *Cahiersin* alkuperäisen toimituskunnan haastatteluja.

Hallward toteaa, että 1900-luvun ranskalaisesta filosofiasta kertovat historiateokset eivät yleensä edes mainitse *Cahiersia*. Sen sivuuttaminen on Hallwardin mukaan vahvistanut osaltaan vaikutelmaa siitä, että anglo-amerikkalaisen analyttisen filosofian ja filosofian ”mannermaisesta” tradition välillä on ylittämätön kuilu, erityisesti niiden suhteessa tieteeseen ja matematiikkaan. Hallwardin mukaan poststrukturalismi sekä Friedrich Nietzschen ja Martin Heideggerin uudet tulkinnat ylikorostuvat puhuttaessa 1960-luvun ranskalaisesta filosofiasta. Hänen mukaansa silloin unohdetaan *Cahiersin* artikkelit kielitieteestä, logiikasta ja matematiikasta (Hallward & Peden 2012a, 3–4).

Lehden alkuvuosia 1966–1967 voidaan pitää strukturalismin huippuvuosina. Foucault:n *Les mots et les choses* ja Derridan kolme tärkeää teosta *De la grammatologie*, *L'écriture et la différence* ja *La Voix et le Phénomène* ilmestyivät 1966–1967. Althusser julkaisi omia ja oppilaidensa analyyseja Marxin *Pääomasta* 1965 *Lire le Capital*:issa. Teos jatkoi Althusserin merkkiteoksen *Pour Marx* (1965) teemoista ja oli erittäin suosittu Ranskassa sekä ulkomailla. Samaan aikaan Jacques Lacan luennoi Althusserin kutsusta psykoanalyysista filosofian opiskelijoille École Normale Supérieuressä.

Lehden kirjoittajien ajatukset eivät syntyneet tyhjiössä. Strukturalismin lisäksi taustalla vaikutti ranskalainen epistemologian traditio. Siihen kuului tieteenfilosofiasta kirjoittaneet Georges Canguilhem, Jean Cavaillès ja Gaston Bachelard. *Cahiers* edusti myös vastaliikettä eksistentialismille ja fenomenologialle. Jean-Paul Sartre sai nuorten filosofianopiskelijoiden silmissä erityisen antagonistin paikan.

Lähtölaukauksena lehdelle ja uudelle filosofiselle liikkeelle toimi Louis Althusser. Hänen 1961 julkaisemansa artikkeli ”*Sur le jeune Marx – Questions de théorie*” oli käännteentekevä. Artikkelijulkaisu julkaistiin kommunistisen puolueen virallisessa lehdessä *La Pensée*. Jacques Rancière on todennut, että Althusserin kritiikki Sartrea kohtaan vaikutti suuresti Althusserin oppilaisiin (Hallward & Peden 2012b, 170). *Cahiers*ia edelsi myös Althusserin vetämä *Pääoma*-lukupiiri vuosina 1964–1965, jossa Althusser muotoili pitkään hauduttamiaan ideoita Marxista (Hallward & Peden 2012a, 20–21). *Cahiers* ei silti ollut Althusserin äänitorvi, vaan kollektiivinen projekti, jossa oli myös hyvin poikkeavia näkemyksiä.

Tässä katsauksessa tarkastelen lehden kiinnostavimpia artikkeleja sekä sen toimintakunnan haastatteluja, jotka valaisevat ajan älyllistä ilmapiiriä. Tarkastelen tekstejä erityisesti antihumanismin näkökulmasta. Antihumanismi on ideologia, joka läpäisee lehden pääteemat: kysymykset subjektista, tieteestä ja politiikasta. Antihumanismia ei käsitellä lehdessä yhtenäisenä ideologiana, mutta lehden toimituskuntaan kuulunut François Regnault toteaa, että juuri antihumanismi sitoi yhteen lehden pääteoreetikkoja Althusseria, Lacania ja Foucaulta.

Regnaultin mukaan antihumanismissa on pohjimmiltaan kyse jo Descartesin esittämästä ongelmasta, sillä kartesiolainen epäily johtaa tiedolliseen epävarmuuteen siitä, mitä ihminen on (Regnaut, 2012, 22). Descartesin aloittamaa antihumanismin perinnettä jatkaa Marxin ajatus siitä, että tietoisuus ei määritä ihmisen olemusta, vaan yhteiskunnalliset suh-

teet. Samaan liittyy Nietzschen ajatus ihmistä ohjaavista tiedostamattomista voimista. *Cahiers*in kirjoittajat jatkavat heidän jalanjäljillään.

ANTIHUMANISMI

Kuten humanismia, antihumanismia on montaa lajia. 1900-luvulla antihumanismi liittyi ajatussuuntauksiin, jotka kyseenalaistivat vapaan ja itsenäisen ihmishenkilön ajatuksen. Taiteenfilosofian ja estetiikan tutkija Ossi Naukkarinen korostaa Friedrich Nietzschen, Karl Marxin ja Sigmund Freudin vaikutusta (ibid., 108). Ne ovat myös 1900-luvun jälkipuoliskon ja 2000-lukujen filosofisen antihumanismin perustana. Nykykeskustelussa antihumanismista puhutaan usein post- ja transhumanismin yhteydessä. Posthumanismiin liittyy ajatus, että humanismi on nostanut ihmisen liikaa jalustalle, transhumanismi taas pyrkii muuttamaan ihmisyyttä teknologian avulla paremmaksi. (Naukkarinen 2012, 106–107). Viime vuosina antihumanismi on nostanut päätään myös ympäristökysymysten ja ilmastonmuutoksen mukana. Esimerkiksi anti-natalistit ajattelevat, että planeetan edun kannalta syntyvyyttä tulisi alentaa valtion toimesta kannustimin tai jopa pakon kautta. Radikaalia anti-natalismia edustaa *Voluntary Human Extinction Movement*, joka ajaa ihmisten määrän rajua alentamista¹. Vaikka *Cahiers* vastustaa enemmän ihmisyyden käsitettä kuin ihmislajia sinänsä, sen antihumanismi tarjoaa työkaluja ajatella ei-ihmiskeskeisesti. Sillä on siksi annettavaa myös antihumanismin perinteen nykyisille jatkajille.

Radikaaleja antihumanistisia suuntauksia kehittyi Ranskassa 1960-luvulla ja antihumanismi kulkeutui poststrukturalismin, postmodernismin tai ”French Theory”-käsitteen alla amerikkalaiseen yliopistoihin. ”Ranskalainen teoria” säilyi erityisesti kirjallisuudentutkimuksessa vaikutusvaltaisena vuosisadan loppuun (Miernowski 2006, xiii). Se palasi sitten

Yhdysvalloista Eurooppaan ja tuli kahdeksi vuosikymmeneksi suosituksi Iso-Britanniassa ja Euroopassa (Davies 2001, 61).

Kun antihumanismia arvostellaan post-strukturalismin kritiikin kautta, ohitetaan antihumanismi, jota kehiteltiin *Cahiersin* sivuilla. Esimerkiksi artikkelikokoelma *Early Modern Humanism and Postmodern Antihumanism in Dialogue* ei mainitse *Cahiersia* sanallakaan, vaikka 1960-luvun ranskalainen antihumanismi on artikkelien pääasiallinen kohde. Kirjassa puhutaan dekonstruktioon viitaten ”postmodernista antihumanismista”. Tämä on valitettavaa, koska *Cahiersin* antihumanismi on vähemmän postmoderni ja enemmän strukturalistinen ja skientistinen. Historiallisessa kontekstissaan lehteä voi pitää 1960-luvun strukturalismin huipentumana (Dosse 1997, 283). Toisaalta strukturalismin ja poststrukturalismin rajanveto ei ole helppoa. Slavoj Žižek on todennut, että kun puhumme strukturalismista, poststrukturalismista ja dekonstruktioista, ne kaikki kohtaavat *Cahiersin* sivuilla (Žižek 2012, 147). Lehteä voikin tarkastella strukturalismin teesien pisimmälle vietyä projektina, joka sisältää jo poststrukturalistisia ja dekonstruktion elementtejä.

SUBJEKTI

Kysymyksessä subjektin vapaudesta *Cahiers* asettui eksistentiaalisuutta vastaan. Tästä huolimatta Sartrella ja *Cahiersin* kirjoittajilla oli paljon yhteistä. Kiinnostus Sartren filosofiaan oli suurta, kun filosofin *Critique de la raison dialectique* ilmestyi vuonna 1960. Nuoret filosofit keskustelivat kirjasta kiihkeästi. Badioun mukaan École:n filosofeilla oli sartrelainen tausta (Hallward & Peden 2012b, 275). Sen lisäksi myös Sartre oli kiinnostunut strukturalismista tässä vaiheessa, joten vaikutteet eivät kulkeneet vain yhteen suuntaan. Badiou jopa väittää, että Sartren ”dialektisen järjen kritiikki” muistuttaa Lacanin projektia formalisoida subjekti logiikan ja matematiikan avulla, koska

Sartren teos käsittelee formaaleita rakenteita ja käytäntöjä, joista subjekti muodostui (ibid.).

Jacques Lacan vaikutti suuresti siihen, miten lehden kirjoittajat lähestyivät kysymystä subjektin vapaudesta. Kiinnostus lacanilaiseen psykoanalyyysiin juontui sen strukturalistisista elementeistä. Lehden perustajajäsen Yves Duroux kertoo haastattelussa, että Lacan edusti heille ”vahvaa strukturalismia”. Duroux:n mukaan heikkoa strukturalismia edustivat Claude Lévi-Strauss ja Roland Barthes (2012, 199). Vahva strukturalismi eroaa heikosta siinä, että se otti huomioon jokaisen rakenteen epätäydellisyden. Vahvaan strukturalismiin kuuluu myös ajatus, että jokainen rakenne sisältää elementin, joka peittää rakenteen epätäydellisyden (ibid.) Esimerkiksi psykoanalyyseissä myös kokemus identiteetistä perustuu osaltaan siihen, että jotkin merkitysajat ovat määrittäväsä asemassa. Psykoanalytikko Lionel Bailly kuvaa esimerkkinä miestä, joka lapsuudessaan on kilpaillut veljensä kanssa isänsä huomiossa. Poikana hän huomasi saavansa huomiota osoittamalla merenkäyntiä harrastavalle isälleen purjehdustaitojaan. Aikuisena huomion hakeminen isältä jää, mutta ”purjehdus” jää merkitysajana määrittämään hänen vapaa-aikansa, sisustusmakua, pukeutumista ja muuta elämää. (Bailly 2012, 109).

Jotkin merkitysajat luovat koheesiota tietoisuuden muuten sekavaan virtaan. Vahvassa strukturalismissa ei siis ajatella kaikkia merkitysajaita samanarvoisina. Siinä pyritään löytämään ja analysoimaan elementtejä, jotka saavat erilaiset rakenteet vaikuttamaan yhteisiltä ja eheiltä, tietoisuudesta yhteiskuntaan ja kapitalismiin.

Lacanin vaikutus *Cahiersin* antihumanismiin liittyy erityisesti kieleen ja suhteeseemme siihen. Lacan omaksui Ferdinand de Saussuren teorian merkitysajasta ja merkitystä (*le signifié et le signifiant*). Hän kuitenkin väitti, että merkitysajat ja merkitykset eivät täydennä toisiaan, kuten Saussuren teoriassa. Merkitysajaa ei jokaisessa tapauksessa vastaa merkitys, koska on olemassa pelkkien merkitysajoiden muodostama rakenne.

Merkitsijöiden liikettä ja suhdetta toisiinsa Lacan kutsuu tiedostamattomaksi. Esimerkiksi unissa voimme kokea, kuinka tiedostamaton yhdistelee merkitsijöitä meille merkillisellä tavalla. Ajatus on antihumanistinen, koska tämä merkitsijöiden joukko ja laajempi symbolinen ”järjestys” ei ole subjektin tuottama, vaan se tuottaa subjektin. Lacanin mukaan luomme identiteettimme kielen avulla, mutta samalla kieli määrittää meidät objektina (1953).

Ajatus siitä, että kieli, tiedostamaton ja esimerkiksi yhteiskunnalliset symboliset rakenteet luovat subjektin, toistuu *Cahiersin* sivuilla tiuhaan. *Cahiersin* manifestinakin pidetyssä artikkelissa ”Action de la structure” (1966), todetaan, että teorian täytyy edetä ”rakenteesta subjektiin” (Miller 1968, 97). Subjektin käsite kuitenkin vaaditaan. Yves Durox toteaa haastattelussa, että *Cahiers* teki pesäeron Lévi-Straussin strukturalismiin, joka sulki subjektin kokemuksen teorian ulkopuolelle (2012, 188). *Cahiersin* kirjoittajat halusivat sisällyttää kokemuksen rakenteeseen. Subjekti ei silti ole valti (régente) vaan alamaiseksi asetettu (*sujette*) (Miller 1968, 98).

Kuvailtu subjektiviteetin kritiikki liittyy myös marxilaisuuden ajatukseen väärästä tietoisuudesta. Marxilaisuuden ja psykoanalyysin yhteen saattaminen oli *Cahiersin* johtoidea, mutta se ei onnistunut kitkattomasti. Vaikka Althusser oli alun perin se henkilö, joka kutsui Lacanin Écoleen ja määräsi oppilaansa lukemaan tämän tekstejä, eroavaisuus kahden ajattelijan välillä oli läsnä jo alusta. Ideologia ei ollut Lacanille yhtä tärkeä käsite kuin Althusserille. Kun tammikuussa 1966 ensimmäinen *Cahiersin* numero ilmestyi, oli kirjoittajakunta Étienne Balibarin mukaan valmiiksi jakautunut althusserilaisiin ja lacanilaisiin sekä niihin, jotka eivät kuuluneet kumpaankaan (Hallward & Peden 2012b, 171).

TIEDE

Marxilaisuuden ja psykoanalyysin lisäksi *Cahiersin* artikkeleissa on läsnä kiinnostus tieteisiin ja matematiikkaan. Modernin tieteen periaatteiden soveltaminen filosofiaan erottaa *Cahiersin* projektin Frankfurtin koulukunnasta. Vaikka kumpikin pyrkii luomaan yhtenäisen teorian subjektista ja ideologiasta Marxin ajattelun ja psykoanalyysin avulla, *Cahiersille* luonnontieteet ja niiden soveltaminen ihmistieteisiin ei ole kriittisen tarkastelun kohde, vaan filosofian perusta ja lähtökohta.

Cahiersin ja sen myötä koko 1960-luvun antihumanismia ei voikaan täysin ymmärtää tarkastelematta sen skientismiiä. Hyvä lähtökohta on verrata *Cahiersia* Edmund Husserlin ajatuksiin modernista tieteestä *Eurooppalaisten tieteiden kriisissä* (1936). Husserlin keskeneräiseksi jäänyt teos on hänen viimeinen yrityksensä luoda perusta fenomenologialle.

Husserlia, kuten myös *Cahiersin* kirjoittajia, kiehtoi Galileo Galilei. Galileo oli heille modernin tieteen isä, sillä tämän lähes puhtaan matemaattinen metodi ja havainnon ja empirian sivuun jättäminen olivat tieteessä vallankumouksellista. Husserlille Galileon metodin ytimessä oli luonnon ”matematisoiminen”²² tai Koyrén sanoin ”tieteen kieliopin” luominen (Koyré 1943, 74). Husserl kuitenkin kritisoi moderniin tieteeseen perustuvaa maailmankuvaa siitä, että se näkee maailman idealisoituna ja vailla subjektia. Nykytermein Husserl hylkäsi metafyyssisen realismin, jonka mukaan matematisoitu tiede paljastaa maailman subjektiivisten vaikutelmien takana (Moran 2012, 70).

Husserlin mukaan moderni tiede on tullut modernin maailmankuvan perustaksi lähes huomaamatta. Filosofin tulee ottaa pari askelta taaksepäin ja tehdä selväksi, kuinka moderni maailmankuva muodostui. Fenomenologia välttää tietoisuuden redusointia materiaan ja analysoi, kuinka maailma näyttäytyy meille kokemuksessa, luonnontieteen metodien ulot-

tumattomissa. *Cahiersin* manifestina pidetyssä artikkelissa ”Action de la structure” puolestaan korostetaan modernin tieteen uusia mahdollisuuksia filosofialle, keinoja ajatella sekä luontoa, tietoisuutta ja yhteiskuntaa.

Cahiersin kirjoittajien mukaan tiedettä tarvitaan erityisesti siksi, että arkipäiväinen, kokemuslähtöinen havainnointi ei ole riittävää ja johtaa usein harhaan. Esimerkiksi kappaleen liikkeen jatkuvuuden eli inertian laki vaikuttaa modernille ihmiselle itsestään selvältä, mutta kuten Koyré osoittaa, niiden vakiintuminen ajattelumme vaati aikaa (Moran 2012, 73). *Cahiersille* moderni tiede edustaa antiempirismää. Todellisen tiedon hankkiminen maailmasta havainnoinnin avulla on yhtä mahdollista kuin antiikin ihmiselle olisi todeta liikkeen jatkuvuuden laki luontoa havainnoimalla. Tarvitaan sen sijaan modernin tieteen avittamaa matematisointia ja formalisointia.

Cahiersin artikkeleissa näkyy modernin tieteen ylistäminen ja naiivin empirismin vastustaminen. Taustalla on Gaston Bachelardin (1884–1962) ja Georges Canguilhem (1904–1995) anti-empiristinen epistemologia. Esimerkiksi Bachelardin mukaan yhtäläisyysmerkkien vetäminen ajattelun ja kokemuksen välillä on filosofiassa vaarallinen harha-askel (Hallward & Peden 2012a, 10). Anti-empirismi tarkoittaa myös, että tiede oikeastaan luo itse oman teoreettisen objektinsa. Voimakas anti-empirismi erottaa *Cahiersin* skientismin anglo-amerikkalaisesta skientismistä.

Epistemologia määritellään lehden ensimmäisen numeron johdannossa ”tieteen (*la science*) diskurssin historiaa sekä teoriaa” (Miller 1966, 5)³. Epistemologian tehtävä on selittää, kuinka kysymyksessä siitä, mitä voimme tietää, on kyse sekä tieteestä, että diskurssista. Diskurssi ja tiede eivät myöskään ole ristiriidassa, vaan tiedettä ajatellaan nimenomaan diskurssina. Tieteen diskurssi ei kuitenkaan ole vain yksi muiden joukossa, vaan se on epistemologisesti ensisijainen. Hallward jopa kysyy, eikö tiede käytännössä ottanut sen paikan, joka tietoisuudella oli Sartrelle: alku-

peräisen ja pohjimmaisen tiedollisen selkeyden lähteenä (Hallward & Badiou 2007).

POLITIikka

Cahiers perustettiin 1966 ja siitä ilmestyi kymmenen numeroa ennen kuin toimituskunta päätti lopettaa lehden 1969. Lopettamisen syyt valaisivat osaltaan lehden luonnetta. Haastattelussa *Cahiersin* historiasta Alain Badiou toteaa, ettei lehti voinut kestää poliittisia jännitteitä, joita vuoden 1968 kevät toi mukanaan. Suosittu slogan toukokuun opiskelijamellakoissa oli ”Rakenteet eivät lähde kaduille” (Hazareesingh 2015, 169). Teoria jäi taakse ja Badioun mukaan seuraavan kymmenen vuoden ajan hän ja useat muut *Cahiersin* teoreetikot keskittyivät ajamaan muutosta poliittisten liikkeiden kautta (Hallward & Badiou 2007). Badiou oli yksi perustajajäsenistä maolaisessa *Union des communistes de France marxiste-léniniste* -organisaatiossa, jota hän myös aikanaan johti.⁴

Politiikka näkyy silti *Cahiersin* sivuilla myös ennen vuotta 1968. Yksi johtava teema on Althusserin kritiikki humanistista Marx-tulkintaa kohtaan. Humanistinen Marx-tulkinta korosti ihmiskunnan vapauttamista ja ihmiselämän arvokkuutta. Tunnettu humanistisen marxilaisuuden teoreetikko Raya Dunayevskaya ajatteli, että ihmisyyden kunnioitus on marxilaisuuden ytimessä ja että kapitalismi on huono systeemi, sillä se johtaa välttämättä ihmiselämän arvon tuhoutumiseen (1984, 23). Humanistinen Marx-tulkinta keskittyi Marxin varhaisiin kirjoituksiin erityisesti vieraantuneisuuden temasta.

1960-luvun antihumanisteille tällaisissa lausunnoissa ongelmallista on ”ihmisen” kategorian rajoitteet. Postkolonialismin tutkijan Robert J. C. Youngin mukaan antihumanistit hylkäsivät sen, että kaikki nähdään ihmisen kategorian kautta, koska ”ihmisyyttä” ja ”ihmiskuntaa” eivät ole aidosti universaaleja, kaikkia koskevia kategorioita, vaan niitä käytetään

ihmisryhmien syrjimiseen (Young 1992, 247). Althusser painotti sen sijaan *Pääoman* Marxia ja kritisoi myös ajatusta siitä, että pelkkä luokkatietoisuus riittäisi riistoon perustuvan tuotantomuodon kumoamiseen (Hallward & Peden 2012a, 6).

Kritiikki 1960-luvun antihumanismia vastaan kyseenalaistaa väitteen, että humanismi olisi pelkästään vahingollista. Filosofit Luc Ferry ja Alain Renaut esimerkiksi haastavat Althusserin kysymällä, oliko Stalinin puhdistusten takana liiallinen humanismi (1990, xxvii). Väkivallan filosofiaa tutkinut Steve Goodman on todennut, että on ymmärrettävää, että Sartre, Hannah Arendt ja Maurice Merleau-Ponty halusivat keskitysleirien ja ydinaseiden maailmassa pitää kiinni edes jostain humanismin muodosta (2005, 181).

Cabiersissa esiintynyttä antihumanismia voi kritisoida myös subjektin liiallisesta redusoinnista rakenteisiin. Subjektin käsite kuului Althusserille ideologian piiriin. Kapitalistisissa yhteiskunnissa ”ideologiset valtiokoneistot”, kuten media, koulutuslaitos ja perheinstituutio, ylläpitävät ajatusta itsestään vastuussa olevasta minästä. Lacanille ajatus yhtenäisestä minästä on imaginaarinen, eli kuviteltu. Se juontaa juurensa lapsuudesta, jolloin subjekti tiedostaa vajavaisuutensa ja erillisyytensä ulkomaailmasta ja pyrkii paikkaamaan sitä ajatuksella ehjästä minästä.

Psykoanalytikko Elisabeth Roudinescon mukaan subjektin redusoinnissa rakenteisiin piilee totalitarismin vaara. Koko subjektin käsite saattaa hävitä totalitarismin loogiseen rakenteeseen. (2008, 105). Ernesto Laclau on toisaalta arvioinut, että *Cabiers* vie subjektin vapauden ongelman uuteen suuntaan. Sen kirjoittajia ei kiinnosta debatti vapaan tahdon ja determinismin välillä, vaan kysymys toimijuudesta itsestään. Keskustelu vapaasta tahdosta olettaa aina subjektin, joka on tai ei ole vapaa. Strukturalismin ja dekonstruktion teoriat kuitenkin osoittavat, että subjekti on erittäin häilyväinen käsite. (Laclau 1985, xiv-xv).

Politiikka liittyy myös *Cabiersin* skientis-

miin. Kuten Hallward toteaa, *Cabiersin* kirjoittajille tieteellinen tieto ei ollut ”porvarillista” tai ”proletaarista”, vaan tietoa todellisuudesta. Tämä ei kuitenkaan tee tieteestä epäpoliittista. Tiede voi tehdä näkyväksi syrjivät rakenteet, jotka muuten jäävät piiloon. Kuten totesin edellä, *Cabiersin* skientismin lähtökohdalla on, että tieteen objektia ei voi välittömästi havaita. Markkinat saattavat näyttäytyä tasarvoisena tapana myydä ja ostaa hyödykkeitä, mutta marxilainen tiede pystyy analysoimaan lisäarvon näkymätöntä kasvua (Hallward & Peden 2012a, 16). Ilman marxilaista tiedettä työväenluokan kokemus maailmasta saa sen kannattamaan alistavia, rakenteita vahvistavia aatteita (ibid., 17).

Cabiersin kirjoittajille subjekti ei ole rakenteiden yläpuolella. Kuten yllä on todettu, subjekti kokee itsensä eheänä ja erillisenä kokonaisuutena vain, koska tietyt merkitsijät luovat sille yhtenäisyyden kokemusta. Todellisuudessa rakenteet, kuten alitajunnan merkitsijöiden joukko, määrittävät subjektiä. Subjektin keskiössä on siis eräänlainen väärinymmärrys. Tämä ajatus johtaa intersubjektiivisuuden käsitteen hylkäämiseen, silloin kuin sillä tarkoitetaan vastavuoroista, vapaiden subjektien toinen toisiaan täydentävää suhdetta. Kun psykologisen intersubjektiivisuuden mahdollisuus kielletään, kielletään Millerin mukaan samalla myös liberaalin ja humanistisen politiikan mahdollisuus (1968, 99).

Samaan aikaan juuri politiikan alalla näkyä, kuinka sitkeästi humanismi ja sen käsitteistö jäivät elämään myös antihumanistien kannanotoissa. Tony Davies kirjoittaa, kuinka althusserilaiset Iso-Britanniassa kävivät kampanjaa ydinaseita vastaan ja tukivat 1980-luvulla kaivoslakkolaisia puhuen humanismin diskurssin mukaisesti oikeuksista sekä työn ja puheen vapaudesta. Althusser itsekin myönsi humanismin diskurssin hyödyllisyyden ja ajatteli että humanismi voi olla filosofisesti kyseenalainen, mutta silti tarpeellinen käsite, ainakin niin kauan kuin se ei ylitä pragmaattista funktiotaan. (Davies 2001, 61).

Ainakin yhdessä suhteessa *Cabiersin* anti-humanismi jää vajavaiseksi suhteessa politiikkaan: se ei riittävästi huomioi tapaa, jolla humanismi ja sen ideat ihmisen pysyvistä luonnosta ja sivilisaatiosta syntyivät samaan aikaan kuin länsimainen kolonialismi pääsi vauhtiinsa. Dekolonisaation ja sen psykologisia vaikutuksia tutkineen filosofi Frantz Fanonin antihumanismi pohjautuu kriittikkiin ”revisio-nistista” humanismin uudelleenmääritelmää kohtaan. Fanon kritisoi Sartren ja Merleau-Pontyn yrityksiä uudistaa humanismia. Heille ihmisluonto ei ollut muuttumaton, kuten valistuksen humanismissa ajateltiin, vaan ihmisen oman toiminnan tulos. Ihmisluonto oli historiallinen ja ihmisen luoma. Ihmisluonto yhdistyy silti helposti länsimaisiin arvoihin ja ”ihmisen toiminta” sulkee ulkopuolelleen ”primitiiviset” yhteiskunnat ja liittyy eurooppa-

laiseen sivilisaatioon. (Goodman 2005, 180). Yritykset pelastaa humanismi pelaavat siis kolonialismin pussiin. Tämä näkökulma jää *Cabiersin* teksteissä pimentoon.

Mikäli antihumanismin ymmärtää Regnautin tapaan ihmisyyden kyseenalaistamisena, joka juontaa juurensa jo Descartesiin, *Cabiersin* antihumanismi on tärkeä osa perinnettä. Se tuo yhteen antihumanistisina pitämiään ajattelijoita ja saa filosofian historian klassikot keskustelemaan tieteenfilosofian ja logiikan merkkiteosten kanssa. Sen skientismi rikkoo myytin, jonka mukaan moderni tiede olisi mannermaiselle filosofialle vain sivuutettava ongelma. *Cabiersissa* niinkin erilaiset ajattelijat, kuin Althusser, Lacan ja Foucault löysivät toisensa, olkoonkin että lehden elämä päättyi lyhyeen. Lehden artikkelit ovat täynnä rohkeita avauksia ja nuorekasta, vallankumouksellista intoa.

VIITTEET

- 1 <http://www.vhemt.org/aboutvhemt.htm> (vierailtu 10.1.2020)
- 2 saks. *Mathematisierung der Natur*. Suomennos Ville Louekari
- 3 ”*histoire et théorie du discours de la science*”. Suomennos Ville Louekari
- 4 Badiou teki myöhemmin paluun filosofiaan ja alkoi rakentaa matematiikan varaan perustuvaa filosofian

systemiään teoksessaan *L'Être et l'Événement*. Hänen matematiikkaan perustuva ontologiansa vaikuttaa nykyään kenties omalaatuiselta, mutta ajatukset, joihin Badioun filosofia pohjautuu, olivat hyvin tyypillisiä *Cabiersin* kirjoittajille 60-luvulla. Hallward kirjoittaa, että Badiou oli *Cabiersin* kirjoittajista ainoa, joka ”pysyi uskollisena” lehden projektille (Hallward & Peden 2012a, 55)

KIRJALLISUUS

- Bailly, Lionel (2012): *Lacan: A Beginner's Guide*. Oneworld Publications, e-Library.
- Davies, Tony (2001): *Humanism*. Routledge, Taylor & Francis, e-Library.
- Dosse, François (1997): *History of Structuralism* vol. 1. University of Minnesota Press, Minneapolis. Käännös Deborah Glassman.
- Dunayevskaya, Raya (1984): *Nationalism, Communism, Marxist Humanism and the Afro-Asian Revolutions*. A News and Letters Publication, Chicago.
- Duroux, Yves (2012): ”Strong Structuralism, Weak Subject: an Interview with Yves Duroux”. Teoksessa *Concept and Form* vol. 2. s. 187–202

- Ferry, Luc; Renaut, Alain (1990): *French Philosophy of the Sixties: An Essay on Antihumanism*. The University of Massachusetts Press, Amherst. Käännös Mary H. S. Cattani
- Foucault, Michel (1966): ”Entretien avec Madeleine Chapsal”. Teoksessa *Dits et écrits* vol 1.
- Goodman, Steve (2005): ”Nihilism and the Philosophy of Violence”. Teoksessa Colin Sumner (toim.) *Violence, Culture and Censure*. Taylor & Francis e-Library, s. 162-192
- Hallward, Peter; Knox, Peden (toim.) (2012a): *Concept and Form* vol. 1. Verso, Lontoo

- Hallward, Peter; Knox, Peden (toim.) (2012b): *Concept and Form* vol. 2. Verso, Lontoo
- Hallward, Peter & Badiou, Alain (2007): "D'une Théorie de la structure à une théorie du sujet: un entretien avec Alain Badiou" <http://cahiers.kingston.ac.uk/interviews/badiou.html> (Vierailtu 1.9.2019)
- Husserl, Edmund (1970): *The Crisis of European Sciences and Transcendental Phenomenology*. Northwestern University Press, Evanston. Käännös David Carr
- Koyré, Aleksander (1943): "Galileo and the scientific revolution of the seventeenth century". *The Philosophical Review* vol. 52 no. 4 (1943), s. 333–48
- Lacan, Jacques (1953): "Fonction et champ de la parole et du langage en psychanalyse". <http://acjcpp.free.fr/lacan/1953-09-26b.htm> Vierailtu 1.9.2019
- Laclau, Ernesto (1989): "Preface". Teoksessa Žižek, Slavoj: *The Sublime Object of Ideology*. Verso, Lontoo, s. xiv–xv
- Miernowski (toim.) (2006): *Early Modern Humanism and Postmodern Antihumanism in Dialogue*. Palgrave MacMillan, E-kirja
- Miller, Jacques-Alain (1966): "Avertissement". Cahiers pour l'Analyse vol. 1, s. 5
- Miller, Jacques-Alain (1968): "Action de la structure". Cahiers pour l'Analyse vol. 9, s. 93–105
- Naukkarinen, Ossi (2012): *Mihin Humanisteja Tarvitaan*. Aalto Arts Book, Helsinki.
- Moran, Dermot (2012): *Husserl's Crisis of European Sciences and Transcendental Phenomenology*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Regnaut, François (2012): "Structure and Subject". Teoksessa Hallward, Peter; Knox, Peden (toim.) (2012b): *Concept and Form* vol. 2. Verso, Lontoo, s. 15–24
- Roudinesco, Elisabeth (2008): *Philosophy in Turbulent Times: Canguilhem, Sartre, Foucault, Althusser, Deleuze, Derrida*. Columbia University Press, Columbia.
- Young, Robert (1992): "Colonialism and humanism". Teoksessa James Donald ja Ali Rattansi (toim.). *Race, Culture and Difference*. Sage, Lontoo
- Žižek, Slavoj (2012): "Suture', Forty Years Later". Teoksessa Peter Hallward ja Knox Peden (toim.) *Concept and Form* vol. 2. Verso, Lontoo, s. 147–168